

Katholm Herregårdslandskab

DDO©COWI

Naturgeografisk beskrivelse

Herregårdslandskabet består overvejende af 2 naturgeografiske landskabstyper: Fladt marint forland samt et, på mange steder meget kuperet, dødislandskab. På det marine forland findes desuden to mindre bakker, hvor den tydeligste er moræneknolden "Havknode".

Det marine forland er fremkommet som følge af landhævningen siden sidste istid og strækker sig langs kysten fra Annebjerg Plantage i nord til Ålsrode Kær i syd. Midt på strækningen findes et mindre morænelandskab, Havknode, der ligger mellem det marine forland mod vest og Kattegat mod øst. I Annebjerg Plantage findes desuden "Annebjerg", der dog ikke opleves som en markant terrænmæssig forskel, idet arealet er skovbevokset.

Dødislandskabet er, særligt i den sydlige del, meget kuperet, dels som følge af dødisen, men i høj grad også som følge af de mange dale og slugter, der er fremkommet ved afstrømning af overfladevand i tiden efter sidste istid.

Det marine forland syd for Katholm gods er afvandet ved hjælp af en del afvandingsgrøfter samt et par større afvandingskanaler. Fra det mindre kærrområde Tomkær vest for området udgår et par små vandløb. I den sydligste del danner vandløbet Spanggrøft grænsen for herregårdslandskabet.

Farvandsområdet er karakteriseret som åbne indre danske farvande med en åben kyst. Havet er kun synligt fra stranden. Dette skyldes i områdets nordlige del, at terræformationerne ved kysten (primært Havknode) blokerer for udsynet fra det lavtliggende marine forland. I den sydlige del af området er mulige havudsigter fra dødislandskabet blokeret af skov. Stranden er i områdets nordlige del (nord for Havknode) sandstrand, mens den i den sydlige del er overvejende stenstrand.

Kulturgeografisk beskrivelse

Herregårdslandskabet består overvejende af gammel skov. Langt størstedelen af dødislandskabet samt en betydelig del af det marine forland er skovbevokset, heraf er Katholm skov (i dødislandskabet) samt Annebjerg Plantage (på det marine forland) gammel skov. I den sydlige del af Katholm skov findes et areal, "Der var engang", med en meget karakteristisk og særegen bevoksning af gamle "vrangede bøge". Arealet er fredet netop med henblik på at bevare disse vrangede (krogede og vindpåvirkede) bøge. Desværre er der ikke i dag offentlig adgang til at færdes på arealet. I slotshaven ved Katholm gods findes to flotte lindealléer, der er fredede.

© Skyphoto

Nordvest for godset, på vejen mod Højbjerg, findes en yderst velbevaret hulvej med flotte stendiger og gamle træer på begge sider. Hulvejen samt bevoksningen omkring den, herunder en række enkelttræer, er ligeledes fredet.

Herregårdsmiljøet omkring Katholm Gods omfatter foruden selve slottet en række øvrige elementer, der kendetegner et herregårdsmiljø: Voldgraven, driftsbygningerne, en gammel vandmølle (kun selve huset står dog tilbage) samt en iskælder i bakkerne vest for godset (Harebjerg). Tilsammen udgør alle disse elementer et karakteristisk og intakt herregårdsmiljø.

Der er i området registreret mange beskyttede diger, hvoraf de fleste afgrænser skovarealerne fra de dyrkede arealer. Mange af digerne er beplantede, hvilket dog ikke opleves tydeligt i landskabet, idet de som oftest ses med skoven som baggrund.

De dele af området, der ikke er skovbevokset, er for størstedelens vedkommende opdyrket. Langs kysten findes dog en del hede- og overdrevarsarealer. Som karakteristisk for herregårdslandskaber er markerne store og sammenhængende, dog med undtagelse af de sydligste dele af det marine forland, som er gennemskåret af afvandingsgrøfter.

Udover selve Katholm Slot med tilhørende driftsbygninger og boliger, herunder boliger, der tidligere var tilknyttet skovdriften, findes ingen bebyggelse i karakterområdet.

Midt i Katholm Skov ligger ”Skovriddergården” med en fantastisk udsigt over Kattegat.

Hele Katholm Herregårdslandskab udgør med dets store markenheder, det flotte herregårdsmiljø omkring godset samt de store skovområder en karakteristisk og markant kulturhistorisk helhed.

Visuel beskrivelse

Herregårdslandskabet er med de store skovområder og store markenheder af stor skala.

Den rumlige afgrænsning varierer mellem åbent (de opdyrkede jorder) og meget lukket (skovene).

Afgrænsningen mellem mark og skov er meget skarp og understreges af samspillet mellem de flade og opdyrkede arealer på den ene side og de skovbevoksede skrænter i dødis- og morænelandskaberne på den anden side.

Herregårdslandskabet består som udgangspunkt af få og tydelige elementer, men det urolige terræn tilføjer området en vis kompleksitet. Strukturen i landskabet kendetegnes ved at de flade arealer er opdyrkede, mens de mere bakkede arealer er tilplantet med skov.

Som det er karakteristisk for placering af datidens herregårde ligger selve Katholm gods på overgangen mellem de flade arealer og de bagvedliggende bakkede arealer.

Området er generelt meget roligt, visuelt såvel som støjmæssigt og vurderes derfor som et stille område. Kysten er uberørt i hele områdets udstrækning. Den visuelle sammenhæng langs kysten er god, set fra selve stranden. Færdes man blot en smule væk fra kysten er denne ikke synlig på grund af terræn og skov.

I den sydlige del af området fremstår dødislandskabets kystskrænter meget markante og giver kysten et karakteristisk præg. I den nordlige del af området er der sandstrand og en del hedeområder.

Det store skovområde samt samspillet mellem de skovbeklædte skrænter og de flade opdyrkede marine forlandsområder udgør de vigtigste karaktergivende landskabselementer i karakterområdet.

Beliggenheden af Katholm gods på overgangen mellem de lave marine forlandsområder og de bakkede landskaber understreger desuden samspillet mellem natur og kultur.

Selve Katholm gods ligger lavt i terrænet og er desuden afskærmet af beplantning på flere sider. Godset ses og opleves således først, når man færdes relativt tæt på det. Godset har desuden en ugeneret placering, idet ikke mange mennesker kommer forbi, med mindre de har et ærinde i området.

Landskabskarakteren har sin oprindelse i storlandbrugets tid (perioden 1536-1750). Der er således tale om en tidsdybde på 300-450 år. Landskabet er stadig præget af herregårdslandskabets store markenheder, hovedbygningen og ikke mindst af skovene. Intaktheden i forhold til den kulturhistoriske oprindelse vurderes således at være god.

Katholm Herregårdslandskab er udpeget som Bevaringsværdigt Landskab i Kommuneplan 2013. Nøglekarakterer er smukke herregårdsbygninger, mange diger, voldgrav og alléer, park, store markenheder, store skovparceller, gården ligger på overgangen mellem fladt, marint forland og moræne.